

Clotilde Armand

Am ales România

Povestea mea

„Așa simt eu, așa
sunt eu... Paginile
pe care le veți citi
sunt o parte din istoria
mea, din istoria familiei
mele, din istoria pe care
o trăim cu toții.”

HUMANITAS

Clotilde Armand

Am ales România

Povestea mea

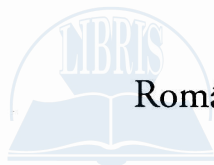

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Cuprins

<i>Întoarcerea imaginii</i>	5
I. Românii în viața mea	9
II. Etapa americană	29
III. București, un început	57
IV. Prin Europa	79
V. Viață de cartier și Distrigaz	101
VI. Cântecul Clarei	135
VII. Misiunea mea	167

Întâlnirea cu Sergiu (MIT, 1995)

Sergiu este soțul meu și primul român din viața mea.

Primele mele cuvinte învățate în limba română au fost „eu sunt un marinar român“. Așa scria pe tablă în biroul studenților la matematică de la Massachusetts Institute of Technology (MIT) din Boston, Statele Unite. O treime erau români. Ca să se amuze, îi învățaseră această frază pe colegii lor care nu erau români. Mi se părea ciudat, pentru că eu nu asociam defel România cu ideea de marinar. De fapt, nu prea știam ce este România...

Înainte să-l cunosc, Sergiu se întâlnea foarte des cu ceilalți studenți români. Când l-am văzut prima dată, într-un apartament la Tang Hall în campusul MIT, juca bridge cu trei colegi din România (tot de la Departamentul de matematică). Eu venisem cu un student american, care era colegul de cameră, *roommate*-ul, lui Andrei Rădulescu, unul dintre colegii lui Sergiu. Mi s-a părut extraordinar să văd niște tineri care jucau bridge – pentru mine, vârsta normală pentru a juca acest joc este între 50 și 60 de ani. Păreau foarte pasionați. (Mai târziu am aflat că bridge-ul era foarte popular printre tinerii români.) Am pretins că

știu să joc un pic – părinții mei au încercat într-adevăr să mă învețe –, dar cunoștințele mele s-au dovedit insuficiente, ca și cum un copil care știe să numere până la 10 ar spune că înțelege matematica superioară.

Întâlnindu-l pe Sergiu la MIT, am descoperit o lume întreagă necunoscută mie: lumea europenilor din Est. Este o lume diferită, fiecare având cultura lui, dar și o cultură comună. Cu bulgarii, de exemplu, se înțelegeau bine. Un prieten de-al lui Sergiu s-a căsătorit cu o bulgăroaică de la MIT. La fel de bine se înțelegeau cu ungurii și cu celelalte naționalități. Cu rușii însă era ceva cu totul special. Eram la un eveniment care avea loc în fiecare joi seară la Ashdown House, unde Sergiu își avea camera; toți cei din Europa de Est erau împreună la masă, când un rus a început să povestească despre o fată care era cea mai bună dintre toți la matematică și care, până la urmă, s-a căsătorit cu profesorul lor. El spunea că era cea mai tare din lume. Mulți dintre cei prezenți obținuseră medalii de aur la olimpiadele internaționale de matematică și nu înțelegeam de ce rusul declara ca de la sine înțeles că fata aceea era cea mai tare. Sergiu mi-a explicat că, pentru ruși, cei mai buni dintre ei sunt automat cei mai buni dintre toți. Era un complex de superioritate afirmat cu naturalețe și acceptat de toți. Altfel spus, rușii erau un pic cu nasul pe sus și extrem de siguri pe ei, mai ales în mijlocul celor din Est. Era ceva frapant pentru mine.

La început, România însemna pentru mine Ceaușescu și prietenia lui cu Yasser Arafat, apoi Revoluția și orfelinațele. Însemna și Dacia – mașina. Îmi amintesc clar când

am văzut Revoluția la televizor. Aveam atunci 16 ani și urmăream evenimentele alături de toată familia... adică multă lume: bunicii, părinții, 12 mătuși și unchi, verii mei (cei 23 de veri primari din partea mamei). Îmi amintesc și când l-am văzut pe Iliescu atunci la televizor. Era relativ tânăr. Nu știam ce se întâmpla de fapt.

Am văzut când a fost împușcat „Ceaurescu“ (așa spuneam noi). Era foarte impresionant. La noi se sărbătorea Crăciunul, iar acolo se dădeau lupte... Eram cu toții foarte emoționați pentru români. Exact cum am fost pentru Zidul Berlinului. Ni se părea că totul este posibil, era libertatea care câștiga.

Și acum am acest sentiment că facem istorie, că trăim momente istorice, că putem, cu voința noastră, cu energia noastră, să scriem Istoria.

Puterea dată de familie

Părinții mei se trag din familii franceze cu o istorie de cel puțin 500 de ani. Avem arbori genealogici (de la fiecare bunic) care vin de departe. Este un fel de hobby în familiile noastre să faci arbori genealogici și să urci cât mai sus pe fiecare ramură.

Mama mea provine dintr-o alianță între o familie nobilă (de Champs de Saint-Léger), dar săracă, și o familie foarte bogată (Claret), industriași din regiunea lyoneză. Mama îmi spunea mereu că își amintește de bunica ei, care era contesă, ca de o doamnă care, la masă, căuta cu piciorul,

În timp ce vorbea, soneria care se afla sub covor, și nu era prea ușor de găsit prin tatonări. Când reușea în sfârșit s-o găsească, apărea, ca prin miracol, cineva de la bucătărie ca să-i dea o mână de ajutor. În schimb, pentru Bonne Maman, mama mamei, viața nu a fost la fel de ușoară la ferma pe care o administra împreună cu bunicul. Pariziancă, aristocrată, obișnuită cu confortul de la oraș, ea și-a acceptat totuși cu noblețe destinul, fără să se plângă vreodată.

Mama mea a moștenit ceva din această noblețe, pe care eu am regăsit-o la cercetași, ca ideal uman. Din acest motiv, și astăzi sunt angajată în această mișcare.

Tatăl mamei, Bon Papa, pe care îl vedeam în poze ca pe un copil îmbrăcat frumos, în mașini de colecție, a avut de tânăr un vis: voia să facă agricultură. După bacalaureat, s-a dus la Școala de la Grangeneuve, din Elveția, o școală scumpă și foarte renumită în acele vremuri. A studiat agronomia alături de alți colegi din lumea întreagă, după care s-a întors în Franța, în Bourbonnais, regiunea de unde vin regii din familia Bourbon, unde a devenit agricultor; a lucrat pământul, a îngrijit animalele, așa cum își dorea, și a fost mereu alături de cei câțiva muncitori agricoli care îl ajutau. A fost o viață grea, probabil mult mai dificilă decât își închipuia când a ales-o, dar și plină de demnitate. Plăcerea lui, în afară de apropierea de natură, erau întâlnirile de la Grangeneuve, unde își revedea foștii colegi, printre care și un american, care a venit din ranch-ul lui să-l viziteze o dată, când eram și eu acolo. Atunci am înțeles cât de puternice sunt relațiile între cei care muncesc pământul și de ce a făcut bunicul meu din agricultură o profesie și un vis.

Tatăl meu aparține unei familii de intelectuali. Tatăl lui, celălalt bunic al meu, era medicul legist din Vichy, iar mama lui, bunica, era născută Giraudoux. Nașul tatălui meu, care îi era și unchi, a fost Jean-Pierre Giraudoux, fiul unic al lui Jean Giraudoux, scriitorul francez cunoscut în special pentru piesa sa *La Guerre de Troie n'aura pas lieu* (*Război cu Troia nu se face*), publicată în 1935 și jucată prima dată în același an, la Paris, în regia lui Louis Jouvet.

Oncle Jean-Pierre era foarte bogat datorită drepturilor de autor de pe urma tatălui său. Avea un castel impunător și frumos aproape de Paris, unde ne duceam adeseori. Ne era tare frică acolo. Toate paturile aveau baldachine – o teroare pentru copii. În sufragerie nu puteai să te miști, pentru că scaunele aveau o piesă de bronz sau ceva de acest gen și făceau zgomot dacă erau mișcate pe marmura de pe jos. Acest zgomot răsună în sala aceea imensă și noi eram certați de tata.

Familia mea este un exemplu pentru cât de bogată sufletește era Franța înainte de schimbările recente. O demografie extraordinară. În familia mamei sunt 7 frați și surori, toți căsătoriți, nici unul divorțat. Suntem 23 de veri primari. În familia tatălui meu erau 6 frați, toți căsătoriți, nici unul divorțat. Suntem alți 20 de veri primari.

Vara ne întâlneam cu aceștia din urmă într-o casă de vacanță a bunicilor mei – care stăteau la Vichy și veneau numai câteva ore în fiecare zi la această proprietate situată la 6 kilometri de oraș. Era, de fapt, pavilionul de vânătoare al străbunicului meu. Stăteam împreună o lună. Era un moment foarte special pentru noi toți. Ne jucam toată ziua în curtea noastră de 3 hectare, mergeam la râu, făceam

baraje, ne urcam în copaci, construiam cabane... Era o lume de vis, de joacă, de aer liber, de natură, de familie. Era ceva extraordinar. Și, retrospectiv, ceea ce mi se pare cel mai remarcabil e faptul că 5-6 familii cu copii reușeau timp de o lună să trăiască împreună fără certuri – vorbesc de adulți. Se consultau pentru meniurile zilnice, dar nimeni nu avea unul diferit, privilegiat. Dacă un copil făcea o prostie, orice părinte îl certa, fără să fie o problemă, ca și cum era copilul lui, probabil pentru că eram educați la fel și exista foarte mult bun-simț. Confortul personal venea după confortul colectiv. Astăzi, în generația noastră, trebuie să recunosc că este mult mai dificil să ne petrecem vacanțele împreună. Pe atunci nu aveam nevoie de atâtea plăceri personale, fie că era vorba de mâncare, film sau sport. Oamenii erau mai modești, mai simpli.

Faptul că aveam cu toții familii numeroase arăta încrederea noastră în viitor. Chiar dacă străbunicii mei au fost bogați, părinții mei nu mai puteau conta decât pe salariul propriu. Nu au moștenit mare lucru (o casă împărțită la 7 copii...). Mamele, în general, nu lucrau, pentru a se putea ocupa de copii, ceea ce însemna că nu eram foarte bogați. Trebuia să faci față la toate cheltuielile.

Părinții mei au avut mai întâi trei copii, eu și cei doi frați ai mei, și apoi, timp de 8 ani, n-au mai putut avea alți copii. Când au venit în sfârșit fratele meu cel mic și sora mea, a fost o bucurie extraordinară. Îi iubeam extrem de mult.

Frații mei și cu mine am făcut studii bune. Suntem trei ingineri, absolvenți ai unor școli de prestigiu, un arhitect și un MBA. Am o soră și un frate care sunt antreprenori, pe cont propriu, și se descurcă foarte bine. Am un frate care lucrează la Areva – construiește centrale nucleare. Al

treilea frate este arhitect la Paris, tot pe cont propriu, și renovează apartamente de excepție.

Nu m-am simțit vinovată față de părinții mei că am plecat, pentru că la Lyon, la două ore de mers cu mașina, au doi copii cu familiile lor, iar la Paris încă doi. În total, sunt deja bunici de 15 ori.

Când am plecat în SUA, îmi era limpede că țara mea este Franța și că mă voi întoarce. Viitorul meu în Franța părea asigurat. Mă aștepta o ofertă de job foarte bună. În SUA m-am dus din curiozitate, bineînțeles, dar mai ales din dorința de a avea în plus alte studii recunoscute. Nu aveam nici un chef să rămân în Statele Unite, unde aș fi fost o imigrantă fără familie, când în țara mea făceam parte din „la crème de la crème“.

În timpul liceului am fost o elevă foarte bună. La 17 ani, când am obținut bacalaureatul – eram la Liceul „Blaise Pascal“ din Clermont-Ferrand –, am primit „Prix de la Vocation Scientifique Féminine“ și suma – uriașă pentru mine la vremea aceea – de 5 000 de franci! Nu bănuiam că ei urmau să fie folosiți pentru a cumpăra o casă în București. Pe atunci, nu știam prea bine nici unde era Bucureștiul...

După doi ani la École Sainte-Geneviève din Versailles, școală ținută de iezuiți pentru elevii remarcabili (clasele „Mathématiques Supérieures“ și „Mathématiques Spéciales“), am ajuns prin concurs la École Centrale Paris.

Eram niște studenți foarte răsfățați. Drept care, având în vedere educația pe care am primit-o, mi s-a părut firesc